

UNIDADE 8. ACTIVIDADES DE REPASO

Calidades do mestre

Sumat ante omnia praeceptor erga discipulos animum parentis, nam a parentibus sibi liberi traditi sunt; praeceptor nec habeat vitia, nec ferat. In laude discipulorum nec malignus nec effusus sit, quia res altera taedium laboris, altera securitatem parit.

Texto adaptado de Quintiliano, *Institutio Oratoria* II.

1.

- a) Indica as distintas etapas da educación dos nenos romanos.
- b) Compara o plano de estudos actual co que seguían os nenos romanos e especifica as semellanzas e diferenzas entre eles.
- c) Contesta ás seguintes preguntas:
 - Que autoridade exercía o pai sobre os fillos?
 - Que cerimonia actual se asemella á **lustratio**?
 - Que nomes se lle impoñían aos nenos romanos?

NOTA: para realizar os seguintes exercicios convén utilizar o vocabulario.

2.

- a) Declina conxuntamente **res altera** o outro asunto.
- b) Analiza as formas verbais do texto e exprésasas en futuro perfecto de indicativo e pretérito perfecto de subxuntivo en voz pasiva, a excepción da forma do verbo **sum**.
- c) Converte en voz activa a oración:
nam a parentibus sibi liberi traditi sunt.

3.

- a) Separa as oracións e analiza morfosintacticamente os seus elementos.
- b) Traduce o texto.

4.

- a) Explica que cambios fonéticos se deron nas seguintes palabras latinas:
meliozem, muraliam, ciliam, paleam.
- b) Busca palabras castelás derivadas das seguintes latinas:
omnis, animus, mater, pater.
- c) Responde coa expresión axeitada ás seguintes preguntas:
 - Que expresión utilizarías se tiveses que indicar unha hora da tarde?
 - Cal para indicar que algo é apropiado?
 - Con que expresión indicarías que algo non ten prazo fixo?
 - Como indicarías que dunha maneira ou outra sempre acontece o mesmo?

SOLUCIONARIO

Calidades do mestre

Sumat ante omnia praeceptor erga discipulos animum parentis, nam a parentibus sibi liberi traditi sunt; praeceptor nec habeat vitia, nec ferat. In laude discipulorum nec malignus nec effusus sit, quia res altera taedium laboris, altera securitatem parit.

Texto adaptado de Quintiliano, *Institutio Oratoria* II.

1.

a) *Indica as distintas etapas da educación dos nenos romanos.*

Dende o momento no que o pai aceptaba ao recién nacido, os proxenitores, e en especial a nai, educábano até que cumpría os sete anos. A partir desa idade os pais seguían coa súa labor educadora. Os fillos aprendían do seu pai a comportarse como un bo cidadán e a nai ensinaba ás fillas as tarefas da casa. Pero como non era suficiente, dos sete aos doce anos acudían á escola primaria, **ludus**, onde, ensinados polo **magister ludi** ou **litterātor**, aprendían a ler, escribir e contar. Cando cumprían os doce anos remataba a escola primaria e para moitos nenos e nenas esta era o único ensino que recibían na súa vida.

Os fillos dos patricios continuaban a súa aprendizaxe na escola co **grammaticus**, que lles ensinaba gramática e literatura. Despois de catro anos, ao cumpriren os dezasete, xeralmente remataba a educación e soamente os romanos máis ricos e influentes enviaban aos seus fillos ao **rhetor**, co que aprendían retórica. Nalgúns casos, remataron os seus estudos indo a outros lugares, fundamentalmente a Grecia.

b) *Compara o plano de estudos actual co que seguían os nenos romanos e especifica as semellanzas e diferenzas entre eles.*

ENSINO ACTUAL	ENSINO EN ROMA
Primeira etapa: ensino primario	Primeira etapa: litterātor
Segunda etapa: ensino secundario	Segunda etapa: grammaticus
Terceira etapa: Bacharelato ou módulos profesionais	Terceira etapa: rhetor

Salvando as diferenzas, pódese apreciar certa semellanza nas etapas, que veñen dadas pola idade dos alumnos e que, practicamente, se corresponden. Naturalmente, a diferenza maior está no contido dos ensinos.

c) *Contesta ás seguintes preguntas:*

– *Que autoridade exercía o pai sobre os fillos?*

O pai exercía un poder absoluto sobre os fillos, pois tiña dereito de vida ou morte sobre eles.

– *Que cerimonia actual se asemella á **lustratio**?*

A **lustratio**, cerimonia de purificación que se celebraba aos oito ou nove días do nacemento da filla ou do fillo, aseméllase á do bautizo, aínda que non teña a mesma finalidade que este.

– *Que nomes se lle impoñían aos nenos romanos?*

Se o recém nacido era un neno, poñíanlle tres nomes: o **praenōmen**, o **nomen** e o **cognōmen**, que se correspondían, respectivamente, co nome persoal, o da **gens** á que pertencía a familia e o sobrenome desta. Porén, cando se trataba dunha nena, esta recibía unicamente o nome da gens en feminino, que, ademais, era común a todas as mulleres da familia. Para distinguilas utilizábase o adxectivo numeral ordinal; se había máis de dúas, e, se soamente eran dúas, os adxectivos **maior** e **minor**.

NOTA: para realizar os seguintes exercicios convén utilizar o vocabulario.

2.

a) *Declina conxuntamente **res altera** o outro asunto.*

CASO	SINGULAR	PLURAL
Nominativo	res altera	res alterae
Vocativo	res altera	res alterae
Acusativo	rem alteram	res alteras
Xenitivo	rei alterius (decl. pronominal)	rerum alterarum
Dativo	rei alteri (decl. pronominal)	rebus alteris
Ablativo	re altera	rebus alteris

b) Analiza as formas verbais do texto e exprésaaas en futuro perfecto de indicativo e pretérito perfecto de subxuntivo en voz pasiva, a excepción da forma do verbo **sum**.

F. VERBAL	VOZ	PERSOA e NÚMERO	MODO	FUT. PERF. INDICATIVO VOZ PASIVA	PRET. PERF. SUBXUNTIVO VOZ PASIVA
sumat	activa	3ª singular	presente de subxuntivo	sumptus erit	sumptus sit
traditi sunt	pasiva	3ª plural	pto. perfecto de indicativo	traditi erunt	traditi sint
habeat	activa	3ª singular	presente de subxuntivo	habitus erit	habitus sit
ferat	activa	3ª singular	presente de subxuntivo	latus erit	latus sit
parit	activa	3ª singular	presente de indicativo	partus erit	partus sit

c) Converte en voz activa a oración:

nam	a parentibus	sibi	liberi	traditi sunt
cx.	CÁx.	Cl	Sux. pac.	V

Activa:

nam	parentes	sibi	liberos	tradiderunt
cx.	Sx.	Cl	CD	V

3.

a) Separa as oracións e analiza morfosintacticamente os seus elementos.

Sumat ante omnia praeceptor erga discipulos animum parentis,|| nam a parentibus sibi liberi traditi sunt;|| praeceptor nec habeat vitia, ||nec ferat.|| In laude discipulorum nec malignus nec effusus sit,|| quia res altera taedium laboris,|| altera securitatem parit.||

Sumat	ante omnia	praeceptor	erga discipulos	animum	parentis
V	CC	Sx.	CC	CD	CN

Sumat: 3ª sg. pres. subx. act. do verbo **sumo -is -ere sumpsit sumptum**

ante: prep. de ac. Forma con **omnia** (**omnis -e**, adx. substant.: ac. pl. n.) un Cto. circunstancial.

praeceptor: nom. sing. de **praeceptor, praeceptoris**. Función: Sujeito.

erga: prep. de ac. Con **discipulos** (ac. pl. de **discipulus -i**) forma un Cto. circunstancial.

animum: ac. sing. de **animus, animi**. Función: Cto. directo.

parentis: xenitivo singular de **parens, parentis**. Función: Cto. Determinativo de **animus**.

nam	a parentibus	sibi	liberi	traditi sunt
cx.	CÁx.	Cl	Sx. pac.	V

nam: conxunción explicativa.

a: prep. de ab. Forma con **parentibus** (ab. pl. de **parens -ntis**) o Cto. axente.

sibi: dativo singular do pronome persoal de terceira persoa. Función: Cto. indirecto.

liberi: nom.pl. de **liberi, liberorum**. Función: Sujeito paciente.

traditi sunt: 3ª pl. pt. perf. ind. pasivo de **trado -is -ēre tradidi traditum**.

praeceptor	nec	habeat	vitia		nec	ferat	[vitia]
Sx.	cx..	V	CD		cx.	V	CD

praeceptor: nom. sing. de **praeceptor praeceptoris**. Función: Sujeito.

nec: conxunción copulativa.

habeat: 3ª sg. pres. subx. act. de **habeo -es -ēre -ui -itum**

vitia: acusativo plural de **vitium, vitii**. Función: Cto. directo.

nec: conxunción copulativa.

ferat: 3ª sg. pres. subx. act. de **fero fers ferre tuli latum** (irregular).

[vitia]: Non aparece no texto, pero sobreenténdese. Función: Cto. directo.

In laude	discipulorum	nec	malignus	nec	effusus	sit
CC	CN	cx.	Atr.	cx.	Atr.	V

In: prep. de ab.. Forma con **laude** (ab. sg. de **laus laudis**) o Cto. circunstancial.
discipulōrum: xenitivo plural de **discipūlus, discipūli**. Función: Cto. determinativo.
nec: conxunción copulativa.
malignus: nom. sg. de **malignus, maligna, malignum**. Función: Atributo.
nec: conxunción copulativa.
effūsus: nominativo singular de **effūsus, efūsa, effūsum**. Función: Atributo.
sit: 3ª persoa do singular do presente de subxuntivo do verbo **sum es esse fui**.

quia	res altēra	taedium	labōris	[parit]
CX.	Sx.	CD	CN	V

quia: conx. causal.

res: nom. sg. de **res, rei**. Co adx. **altera** (N.sg.f. de **alter -era -erum**) conforma o sintagma que funciona como suxeito do verbo **parit** (sobreentendido).

taedium: ac.sing. de **taedium, taedii**. Función: Cto. directo do verbo sobreentendido **parit**.

labōris: xenitivo singular de **labor, labōris**. Función: Cto. determinativo.

altēra	securitātem	parit
Sx.	CD	V

altēra: nom. sing. feminino de **alter, altēra, altērum**, que aquí funciona como pron. (sobreent. **res**). Función: Suxeito.

securitātem: acusativo singular de **securitas, securitātis**. Función: Cto. directo.

parit: 3ª sg. pres. indi. act. de **pario -is -ēre peperit partum**

- b) **Tradución:** *Sobre todo tome o mestre para cos seus discípulos a actitude dun pai, pois polos pais fóronlle entregados os fillos. O mestre non teña vicios nin os tolere. Na gabanza dos discípulos non sexa nin mesquiño nin pródigo, porque unha cousa produce tedio do traballo, a outra [produce] despreocupación.*

4.

- a) *Explica que cambios fonéticos se deron nas seguintes palabras latinas:*

meliores > **mellor** (gal.) / **mejor** (cast.). O grupo **-li-** seguido de vogal evolucionou a **ll** en galego e a **j** en castelán. O **e**, final, despois da caída do **m**, desapareceu.

muraliam > **muralla** (gal. e cast.). O grupo **-li-** seguido de vogal pasou a **ll**.

cilium > **cella** (gal.) / **ceja** (cast.). O grupo **-li-** seguido de vogal pasou a **ll** en galego e a **j** en castelán. O **i** > **e**.

paleam > **palla** (gal.) / **paja** (cast.). O grupo **-le-** seguido de vogal ten evolucionado a **ll** en galego e a **j** en castelán.

- b) *Busca palabras castelás derivadas das seguintes latinas:*

De **omnis, omne** todo derivan: **omnímodo, omnipotente, omnipresente, omnisciente, omnívoro**.

De **animus, animi** alma veñen: **animación, animar, animosidade, animoso, desanimar, desánimo, exánime, inanimado, animado**.

De **mater, matris** madre proceden: **maternal, maternidade, materno, matriarcado, matriarcal, matrimonio, matrona**.

De **pater, patris** padre derivan: **paternal, paternidade, paterno, paternalista, paternalismo, patriarca, patriarcado, patrimonio**.

- c) *Responde coa expresión axeitada ás seguintes preguntas:*

- Que expresión utilizarías se tiveses que indicar unha hora da tarde? **post meridiem (p. m.)**.
- Cal para indicar que algo é apropiado? **ad hoc**.
- Con que expresión indicarías que algo non ten prazo fixo? **sine die**.
- Como indicarías que dunha maneira ou outra sempre acontece o mesmo? **per fas et nefas**.